

ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Доброскок І.І.

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Анотація. В даній статті порушено проблему інтеграції молоді з особливими потребами у сучасне українське суспільство. Розглянуто можливі шляхи і форми взаємодії суспільних інституцій у вирішенні проблеми. Вирішення соціальних проблем, реабілітації молоді з обмеженими функціональними можливостями можливе лише за умови взаємодії, координації зусиль державних інституцій (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист) і соціуму (активне залучення населення, громадських, неформальних об'єднань, організацій, у тому числі інвалідів і їх родичів), що сприятиме самореалізації, інтеграції шляхом створення та поліпшення життєвих умов для забезпечення рівних можливостей участі у житті суспільства.

Ключові слова: молодь, інвалідність, соціально-педагогічний, реабілітація, інтеграція, суспільство, молодіжний, громадський, організація.

Аннотация. Доброскок И.И. **Интеграция молодежи с особыми потребностями в современное украинское общество как социально-педагогическая проблема.** В данной статье рассматривается проблема интеграции молодежи с особенными потребностями в современное украинское общество. Рассмотрены возможные пути и формы взаимодействия общественных институций в решении проблемы. Решение социальных проблем, реабилитации молодежи с ограниченными функциональными возможностями возможно лишь при условии взаимодействия, координации усилий государственных учреждений (здравоохранение, образование, социальная защита) и социума (активное привлечение населения, общественных, неформальных объединений, организаций, в том числе инвалидов и их родственников), что будет оказывать содействие самореализации, интеграции путем создания и улучшения жизненных условий для обеспечения равных возможностей участия в жизни общества.

Ключевые слова: молодежь, инвалидность, социально-педагогическая, реабилитация, интеграция, общество, молодежная, общественная, организация.

Annotation. Dobroskok I.I. **Integration of youth with the special needs for the modern Ukrainian society as a social - pedagogical problem.** In the given article the problem of integration of young people is broken with the special requirements in modern Ukrainian society. Possible ways and forms of co-operation of public institutions are considered in the decision of the problem. The solution of social problems, aftertreatments of youth with restricted functionalities probably only under condition of interaction, a coordination of gains of official bodies (public health services, formation, social protection) and society (the fissile engaging of the population, public, informal affiliations, the organizations, including invalids and their relatives), that will assist self-realization, integration by building and enriching of zoetic requirements for security of equal possibilities of participation in life of a society.

Keywords: young people with the special necessities, disability, social-pedagogical rehabilitation, integration in society, youth public organization.

Вступ

В умовах соціально-економічного реформування, радикальної соціально-культурної трансформації суспільства надзвичайно важливим і актуальним завданням виховання особистості є розробка нових педагогічних підходів до соціальної підтримки та допомоги дітям і молоді з особливими потребами.

Особливої гостроти набуває проблема інтеграції молодих людей з різними формами інвалідності у соціум, що є вищою метою їх реабілітації [12].

Соціальна активність людей з особливими потребами, спрямована перш за все на самоствердження та покращення умов існування, активізує науковців, громадськість, державних діячів розширити пошук найефективніших форм та методів вирішення проблем інвалідності, побудови принципово інших, нових, науково-обґрунтованих моделей співпраці. Науковці розглядають соціальну реабілітацію інвалідів як цілісний, динамічний, безперервний процес розвитку особистості, що забезпечується відповідністю між наявним рівнем потреб і рівнем задоволення цих проблем, сприяє активній участі людини-інваліда в життєдіяльності суспільства. Вказують на обов'язковості послідовності дій з врахуванням всього спектру соціальних зв'язків і залежностей з їх прямим чи опосередкованим впливом на соціально-психологічний баланс у суспільстві, що уможливорює вирішення питань щодо соціальної адаптації інвалідів [4,5,9].

Нові підходи до соціальної роботи з дітьми-інвалідами досліджуються у працях американських і англійських авторів: М.Селіман, Р.Дарлінг (соціальна робота з сім'єю); Л.Шульман (розробка методів взаємодопомоги); Т.Гейбл, М.Гейбл (спілкування); Дж.Джонс, П.Свіфт (соціальна робота з людьми, в яких порушено здібності до навчання); Д.Тілбурі (соціальна робота з людьми, які страждають психічними захворюваннями); Дж.Треседер (організація реабілітаційної служби для людей з порушенням зору); Т.Райан, А.Уокер (збалансування інтересів клієнтів, їхніх сімей і спеціалістів соціальної сфери).

Проблема соціальної адаптації дітей-інвалідів привертає до себе увагу діячів різних галузей науки: філософів, соціологів, психологів, педагогів. Питання впливу соціокультурного оточення на психосоціальну ізоляцію фізично і психічно хворих людей розглядаються у працях філософів П.Сорокіна, Е.Дюркгейма, М.Хальбака, К.Цимермана. Різнобічні аспекти психічної деривації дітей, які мають вади фізичного та

психічного розвитку, широко висвітлені у працях психологів В.Голдфарба, В.Лангмейера, Д.Боулбі, З. Матейчика.

У педагогічній літературі головний акцент робиться на спеціальній освіті, досліджуються закономірності розвитку і проявів психіки аномальних дітей: розумової діяльності, мови, сприйняття, пам'яті. Педагогічні дослідження з питань становлення та розвитку практики і теорії спеціально організованого навчання і виховання дітей з вадами слуху, зору, розумової діяльності проводилися вітчизняними вченими В.Андрущенко, М.Ярмаченком, В. Бондарем, І.Бехом, В. Синьовим та ін. Питання виховання повноцінної психіки сліпоглухонімих дітей досліджувалися російськими вченими О.Мещеряковим, І. Ільєнковим. Нові соціально-педагогічні підходи до соціальної роботи з дітьми-інвалідами, що розроблені у контексті концепції соціальної роботи з дітьми та молоддю в Україні, висвітлено у публікаціях українських вчених Л.Коваль і І.Звереві. [1,2,3,13]

Робота виконана за планом НДР державного вищого навчального закладу "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди".

Формулювання цілей роботи.

Метою даного дослідження є розробка нових педагогічних підходів до соціальної підтримки та допомоги дітям і молоді з особливими потребами.

Поставлена мета передбачає виконання таких *завдань*: з'ясувати стан дослідження проблеми в педагогічній теорії та виховній практиці.

Результатидосліджень.

Ефективне включення дітей з обмеженими функціональними можливостями та їх батьків до повноцінного життя, формування у них стійкого позитивного ставлення до навчання, праці, міжособистісних стосунків вимагає педагогічно зумовленого підходу до проведення дослідження з питань соціально-педагогічної роботи. Забезпечення сприятливих умов формування і розвитку особистості дитини з вадами фізичного і психічного розвитку у мікросоціумі значною мірою залежить від об'єктивного виявлення і вивчення рівнів, видів, форм і методів соціально-педагогічної підтримки [6,9,11].

Процес реабілітації не передбачає лише надання медичної допомоги. Він включає в себе широке коло заходів і діяльності, від початкової та більш загальної реабілітації до цілеспрямованої діяльності, наприклад, відновлення професійної працездатності [5].

Надзвичайно важливим є зруйнування стереотипу щодо інвалідності.

Варто зазначити, що інтеграційні процеси, що відбуваються в усіх галузях людської діяльності, гуманізація суспільних відносин сприяли виходу проблеми інвалідності за рамки вузької сфери медичної реабілітології. Вона стала предметом пильної уваги та вивчення у таких галузях, як політика, статистика, освіта, економіка, антропологія, соціологія, що дозволило розглядати феномен інвалідності через призму стосунків інваліда та суспільства

Насьогодні поняття "інвалідність" трактуємо не як функціональне порушення чи фізичний недолік, а як обмеження або втрату людиною можливостей на рівних засадах з іншими брати активну участь у житті суспільства. Під "обмеженням життєдіяльності" розуміємо повну або часткову втрату людиною здатності здійснювати самообслуговування, переміщення, спілкування, контроль за власною поведінкою, а також позбавлення можливості займатися трудовою діяльністю.

Несприятливе становище є результатом взаємодії інваліда з навколишнім середовищем, виникає при зіткненні з певними культурними, фізичними та соціальними перешкодами, котрі ускладнюють доступ до різних сфер суспільного життя та негативно впливають на особистісний розвиток.

Для людей з особливими потребами особливо складними у вирішенні є проблеми фізичної доступності, рівних можливостей у освіті, соціального забезпечення та підтримки добробуту, збереження прав на свободу особистості, духовно-етичні проблеми професійної зайнятості, інтеграції у суспільство. Саме з огляду на це, основою соціальної допомоги людям з особливими потребами має стати система заходів, яка дозволила б зменшити чи усунути будь-які відмінності шляхом впливу на фізичні, психологічні, освітні та соціально-культурні аспекти мікросоціуму інваліда [11].

Керуючись принципом рівності людських прав, необхідно вказати на обов'язковість дотримання соціальних та особистісних прав і свобод, що гарантують людині рівні можливості для участі у суспільному житті. Право на освіту, на участь у культурній діяльності, свободу творчості, користування послугами закладів культури, доступу до культурних цінностей суспільства, право на вибір індивідуального стилю життя, реалізацію власних намірів, переваг і бажань [9].

Не обмеження життєдіяльності, що призводить до порушення у соціально-психологічній сфері, а організація цілеспрямованої діяльності, спілкування з ровесниками, залучення до неформальних молодіжних об'єднань, волонтерської діяльності сприяє безбар'єрності й доступності. Надміру опікуючи, ізолюючи дитину від суспільства батьки певною мірою позбавляють їх можливості вести нормальний спосіб життя, що пізніше призводить до важких моральних, а то й психічних травм, вироблення звички опікуваності, утриманства, безініціативності, низького рівня адаптованості до соціуму.

Тільки за умови зміни статусу людини з певними функціональними можливостями, сприйняття її як партнера у взаємодії, активного залучення до суспільного життя можлива повноцінна інтеграція інвалідів у суспільство.

Молоді люди з особливими потребами повинні отримувати належну підтримку у задоволенні своїх потреб і мати належні умови для інтеграції у суспільство шляхом нормалізації життєдіяльності сім'ї, реконструкції соціального оточення, самоактуалізації та активізації процесу комунікації з ровесниками без видимих чи невидимих фізичних вад. Активна роль у спілкуванні, позитивна "Я-концепція", впевненість у собі позитивно впливають на установки індивіда і ставлення до нього оточуючих, полегшують міжособистісні стосунки. Адже вищою метою реабілітації інвалідів, становлення людини як особистості є саме інтеграція людини у відкрите суспільство.

Однією з форм активної інтеграції молоді з обмеженими функціональними можливостями у суспільство є діяльність громадських молодіжних організацій.

У Законі "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" зазначено, що серед основних принципів соціальної політики є повага до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів України; безпосередня участь молоді у культурному житті; відповідальність держави за створення умов для самореалізації кожної особистості [7].

Відповідно до законодавства України громадські організації інвалідів можуть здійснювати фінансово-господарську діяльність шляхом створення госпрозрахункових підприємств, організацій та установ. Згідно зі статтею 14 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" зазначені підприємства мають право на пільги зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів відповідно до законів України з питань оподаткування). 13 липня 2000 року прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо оподаткування підприємств та організацій, громадських організацій інвалідів", основним завданням якого є створення належних рівних можливостей для життєдіяльності інвалідів та необхідних умов для функціонування підприємств та організацій, громадських організацій інвалідів.

З цією метою створено спеціально уповноважений державний орган – Комісію з питань діяльності підприємств та громадських організацій інвалідів, на який покладено забезпечення контролю за цільовим використанням державної допомоги, що надається у вигляді пільгового оподаткування фінансової допомоги, кредитування, надання пріоритетів у розміщенні державного замовлення тощо, а також здійснення обліку й контролю за використанням такої допомоги.

Однією з важливих державних інституцій, яка здійснює підтримку діяльності підприємств громадських організацій інвалідів шляхом надання позик на створення додаткових збереження існуючих робочих місць та безповоротної фінансової допомоги є Фонд соціального захисту інвалідів.

До вирішення даної проблеми долучаються як державні, так і недержавні інституції, кафедри вищих навчальних закладів; молодіжні громадські організації; центри соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді; управління праці та соціального захисту населення; міськрайонні центри зайнятості, управління пенсійного фонду України, реабілітаційні відділення Центрів соціального захисту пенсіонерів та інвалідів.

Важлива роль у вирішенні проблеми відводиться соціальним службам, адже у процесі становлення та інтеграції у суспільство зазначеної категорії молоді, специфіка їхньої діяльності є не альтернативною існуючій системі соціального виховання, навчання і захисту, а полягає у здійсненні допоміжної функції з метою інтеграції дітей-інвалідів у суспільство [8].

Реальними формами проведення активної роботи для адаптації молоді з інвалідністю можна запропонувати надання соціальних та юридичних консультацій щодо захисту прав та свобод молоді з інвалідністю, консультацій по репродуктивному здоров'ю для молоді, сприяння в отриманні освіти та працевлаштуванні, організація культурно-просвітницьких заходів та акцій, інформування та просвітницьку діяльність через засоби масової інформації, волонтерську та гуманітарну допомогу.

Висновки.

З метою підвищення соціальної активності молоді з особливими потребами необхідно сприяти:

1. Співпраці молодіжних громадських організацій молоді з особливими потребами на місцевому, обласному та державному рівнях;
2. Проведенню презентацій передового досвіду, круглих столів, семінарів-практикумів
3. Створенню та сприянні діяльності молодіжної громадської організації, головною метою якої задекларувати сприяння успішній соціалізації молоді з особливими потребами;
4. Залученню засобів масової інформації до висвітлення досвіду діяльності молодіжних громадських організацій, дотримуючись принципу доступності послуг, досвіду працевлаштування молоді зазначеної категорії, що сприятиме розширенню обізнаності громадськості, подоланню негативного та упередженого ставлення до молоді з особливими потребами;
5. Заохоченню участі інвалідів та їхніх сімей у роботі з реабілітації, наприклад у якості викладачів, інструкторів або консультантів
6. З метою надання рівного доступу до навчання, користування фондами бібліотеки, можливості проведення на базі закладів культурно-освітніх заходів для молоді з функціональними обмеженнями, створення доступного матеріального оточення, пристосування робочих місць та робочих приміщень таким чином, щоб вони були доступними для осіб з різними формами інвалідності.

Таким чином, вирішення соціальних проблем, реабілітації молоді з обмеженими функціональними можливостями можливе лише за умови взаємодії, координації зусиль державних інституцій (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист) і соціуму (активне залучення населення, громадських, неформальних

об'єднань, організацій, у тому числі інвалідів і їх родичів), що сприятиме самореалізації, інтеграції шляхом створення та поліпшення життєвих умов для забезпечення рівних можливостей участі у житті суспільства

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем інтеграції молоді з особливими потребами в сучасне українське суспільство

Література

1. Андрущенко В.П. Духовний світ і культура сучасної української людини // Вісник Київського університету (серія: Філософія. Політологія Соціологія. Психологія). – 1994. – С. 3–11.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія –1997. – № 1 (14). – С. 124-129.
3. Бех І.Д. Психологічна суть гуманізму у вихованні особистості // Педагогіка і психологія – 1994. – № 3 (4). – С. 3-12.
4. Бурно М.Е. Терапия (профилактика) творческим самовыражением. – М.: Медицина, 1989. – 280 с.
5. Гончарова М.Н., Гринина А.В., Мирзоева И.И. Реабилитация детей с повреждениями опорно-двигательного аппарата. – Л.: Медицина, 1974. – 205 с.
6. Добровольская Т.А., Шабалина Н.Б. Социально-психологические особенности взаимоотношений инвалидов и здоровых // Социологические исследования – М.: Наука, № 1, 1993. – С. 62-66.
7. Закон „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” // Закони України. – К.: Парламентське видавництво, 2000. – С. 9-21.
8. Збірник нормативно-правових актів України щодо діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів (випуск 2): Вид-во Соцінформ, Київ, 2004 – 168 с.
9. Іванова І.Б. Проблеми соціально-психологічної адаптації дітей-інвалідів //Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин”. – К., 1994. – С. 32-34.
10. Іванова І.Б. Соціально-педагогічна робота з дітьми-інвалідами в системі соціальних служб для молоді. – Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 /Київський університет ім. Т.Г. Шевченка – К., 1998. – 19 с.
11. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. – К.: Логос, 2000. – 85 с.
12. Інвалід і суспільства проблеми інтеграції (Зб. теоретичних та методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді. – К.: Видавництво А.Л.Д., 1995. – 94 с.
13. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик С.Ф. Соціальна педагогіка Соціальна робота: Навчальний посібник. – К., ІЗМН, 1997. – 392 с.
14. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96, прийнята на сорок восьмій сесії ГА ООН – 40с.

Надійшла до редакції 18.02.2007р.